

บทที่ ๕

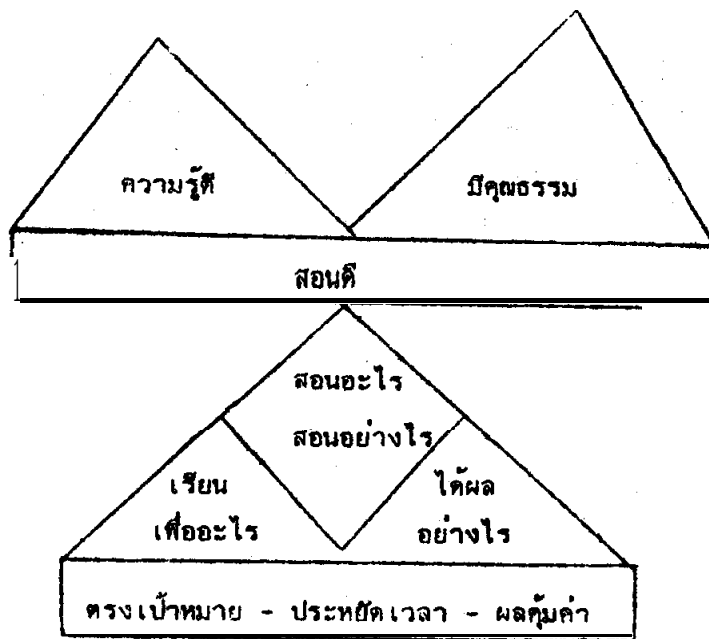
ความสำคัญของการสอนวิชาภูมิศาสตร์

๕.๑ คุณลักษณะของครูสอนวิชาภูมิศาสตร์

การสอนวิชาภูมิศาสตร์ให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ทั่วไป และเชิงพฤติกรรม ครูผู้สอนควรมีคุณลักษณะดังต่อไปนี้ :-

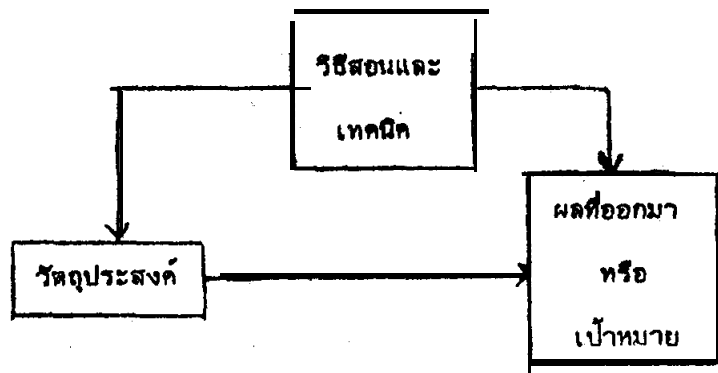
1. ครูภูมิศาสตร์ต้องมีความรู้ดีในเรื่องที่จะสอน คือสามารถสอนเนื้อหาตามหลักสูตรได้ถูกต้องแม่นยำ เชื่อถือได้ บรรลุเป้าหมายและเกิดคุณค่าให้นักเรียนเข้าใจ สนุกสนานสนใจและกระตือรือร้นใคร่ที่จะเรียน
2. ครูภูมิศาสตร์ต้องใหม่อยู่เสมอ พึงข่าวสารการเมือง แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา และหาวิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้ประกอบในการสอน
3. ครูภูมิศาสตร์ต้องสามารถเลือกแสวงหาและเรียบเรียงข้อความ วัสดุที่เกี่ยวข้องกับภูมิศาสตร์ สามารถนำมาสอนมาใช้ให้เหมาะสมกับระดับ และวัยวุฒิของเด็ก เพื่อเร่งเร้าความสนใจและส่งเสริมความสามารถให้เด็กรู้จักคิดอย่างนักภูมิศาสตร์ (Think Geographically) คิดอย่างมีเหตุผลว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
4. ครูภูมิศาสตร์ต้องรู้จักแนะ (Guide) นักเรียน ให้นักเรียนเข้าใจที่จะดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ นั้นต่อไปไม่ได้หยุด เพราะยังมีสิ่งอื่น ๆ อีกมากที่จะต้องเรียนแสวงหาค้นคว้าต่อไป ที่เรียนนั้นเป็นแต่หลักเกณฑ์หรือตัวอย่างเพียงอย่างเดียว แห่งเดียวเท่านั้น ยังมีสิ่งอื่นที่จะต้องศึกษาอีกมาก
5. ครูภูมิศาสตร์ต้องรู้จักสร้างสังกะปหรือมโนคติ (Concept) และทัศนคติที่ดีให้เป็นไปตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ที่เลือกสรรที่ดี
6. ครูภูมิศาสตร์ต้องใช้เทคนิคที่ดีเพื่อให้ได้ผลตามจุดประสงค์ ต้องสอนแบบ dynamic geography ไม่ใช่ static geography
7. ครูภูมิศาสตร์ต้องรู้จักสังเกต พิจารณาสภาพแวดล้อมที่ปรากฏจริง ตามธรรมชาติว่าเป็นอย่างไร ทำไมจึงเป็นเช่นนั้น
8. วิธีสอนที่ดีควรพิจารณาตามหัวข้อต่อไปนี้

- พยายามให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์และมีส่วนร่วมในการเรียน
 - พยายามให้เหมาะสมกับความเจริญเติบโตของเด็ก
 - พยายามส่งเสริมความเจริญทั้งทางร่างกาย สมอง อารมณ์และสังคม
 - พยายามส่งเสริมการทำงานร่วมกันและรู้จักอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย
 - พยายามส่งเสริมและแนะให้เด็กได้เรียน - ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง เช่น รู้จักค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร และหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ
9. ครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ต้องสอนให้ได้เนื้อหาที่ดีที่สุด เวล่าน้อยที่สุด และผู้เรียนเหนื่อยน้อยที่สุด
10. สรุปครูสอนวิชาภูมิศาสตร์ต้อง
- มีความรู้ทางวิชาการดี (Academic Content) สามารถอธิบายบ่งบอกชี้แนะได้รวดเร็ว ถูกต้อง ข้อนี้ครูต้องมีการเตรียมการสอนอย่างดี
 - มีคุณธรรมดี (General Education) เข้าใจหลักจิตวิทยาและปรัชญาการศึกษาว่าต้องการอย่างไร
 - สอนดี (Professional Education) รู้จักสอนตามวิธีการ และเทคนิคที่เหมาะสม ทำให้ผู้เรียนเข้าใจ บอกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เรียนไปถูกต้อง ผู้เรียนสนใจและกระตือรือร้นในการเรียนต่อเนื่องอยู่เสมอ

5.2 วิธีสอนและเทคนิคบางประการในการสอน

วิธีสอนกระบวนการที่ทำให้เกิดผลตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่หลักสูตรกำหนดไว้ วิธีสอนเป็นแกนกลาง ช่วยเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์กับผลที่ออกมาให้ต่อเนื่องกัน

ความหมายของการสอน

ตามพจนานุกรมของ Good อธิบายไว้ดังนี้ :-

1. การสอนหมายถึง การกระทำอันเป็นการอบรมสั่งสอนนักเรียนตามสถานศึกษา โดยทั่วไป
2. การสอนหมายถึง การจัดประสบการณ์ สถานการณ์หรือกิจกรรม อันเป็นการวางแผนการที่จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดำเนินไปด้วยความสะดวก

การเรียนรู้ (Learning) คือกระบวนการที่บุคคลได้เจริญงอกงามขึ้นทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยรู้จักฝึกชอบชั่วดี สามารถปรับตัวเองเข้ากับสิ่งแวดล้อม เพื่อกำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข

สรุป

การสอน (Teaching) คือกระบวนการต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมให้บุคคลเจริญงอกงามทุก ๆ ด้าน และรู้จักปรับตัวเองให้มีชีวิตอยู่ในสังคมได้

คำว่า **วิธีสอน (Method of Teaching)** และเทคนิค (technique) มีความหมายแตกต่างกันอยู่บ้างคือ

คำว่า **เทคนิค (Technique)** หมายถึงกลวิธีในการสอน เช่นการบรรยาย การอภิปราย ที่ผู้สอนดำเนินการกับผู้เรียนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูสอน และนักเรียนปฏิบัติล้วนแต่เป็นเทคนิคทั้งนั้น

คำว่า **วิธีสอน (Method of Teaching)** หมายถึงแนวความคิดของครูที่มีต่อวิธีการแสวงหาความรู้ รวมทั้งบทบาทของครูและนักเรียน การใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุด วิธีสอนแบ่งวิธีการออกเป็น 2 วิธีการใหญ่ ๆ คือ

- วิธีที่ยึดถือปฏิบัติต่อเนื่องกันมา (Traditional method) ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอธิบาย บรรยาย บอกให้นักเรียนจด และท่องจำ นักเรียนเป็นผู้รับถ่ายทอดจากครูเป็นส่วนใหญ่ มีกิจกรรมบ้างเล็กน้อย

- วิธีที่ยึดถือครูเป็นผู้ประสานงานให้ความร่วมมือ (Co-ordinator) ยึดเอานักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Student centered)

เทคนิคและวิธีสอนมีอยู่หลายวิธี แต่ละวิธีย่อมเหมาะสมเฉพาะอย่างในวัตถุประสงค์อย่างหนึ่ง ต้องรู้จักเลือกวิธีการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอน แม้จะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไป ผู้สอนควรพยายามทดลอง ปรับปรุง ค้นคว้าให้เหมาะสมกับสภาพของห้องเรียน ถ้าผู้สอนรู้จักใช้วิธีที่เหมาะสมแล้วจะทำให้ผู้เรียนเกิดผลดังนี้

ได้รับความรู้และอธิบายบทเรียนที่ครูสอนได้ถูกต้อง

มีความสามารถนำสิ่งต่าง ๆ ไปแก้ปัญหามานในชีวิตประจำวันได้

- มีความชำนาญในวิชาการที่เรียนรู้อมา

- มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียนรู้

ครูพึงยึดถือสิ่งต่อไปนี้ :-

1. จุดมุ่งหมายของการศึกษาและบทเรียน
2. ลักษณะของเนื้อหาวิชา
3. ลักษณะของผู้เรียน
4. ตัวครูเอง
5. สถานที่และบุคลากรตลอดจนเครื่องมือช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ

วิธีสอนแบบต่าง ๆ

วิธีสอนที่ใช้กันในการสอนวิชาภูมิศาสตร์

ระดับประถมศึกษา

- แบบสาธิตและทดลองรวมทั้งการให้นักเรียนได้มีโอกาสสังเกตพิจารณาอย่างง่าย ๆ (Experiments and Demonstration and Observation)
- แบบเล่าเรื่อง หรือนิทานให้นักเรียนฟัง (Story Telling Method)
- แบบอธิบายสั้น ๆ (Short Explanation)
- แบบใช้สื่อทัศนอุปกรณ์ช่วยและการพาไปศึกษานอกสถานที่ (Audio Visual & Fieldstrip)
- แบบหัดสร้างทำง่าย ๆ (Construction)
- แบบหน่วย (Unit Organization)

ระดับมัธยมศึกษา

- แบบแก้ปัญหา (Problem Solving Method)
- แบบสืบสวน - สอบสวน (Inquiry Method)
- แบบอภิปราย ชักถามแก้ไขปัญหาต่าง ๆ (Discussion Method)
- แบบใช้ตำราเรียนเป็นหลัก (Textbook Method)
- แบบปาฐกถา (Lecture Method)
- แบบใช้หนังสือเอกสารต่าง ๆ กันคว่าให้เกิดประโยชน์โดยทำรายงาน (Method of Utilizing Source)
- แบบหน่วย (Unit Organization)
- แบบคณะ (Team Teaching)

ฯลฯ

1. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving Method) มี 5 ขั้นตอน คือ

1. การกำหนดปัญหาให้ถูกต้อง (Location of problems)
2. การตั้งสมมติฐาน (Setting up of Hypothesis)
3. การทดลองและเก็บข้อมูล (Experimentation and Gathering of Data)
4. การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data)
5. การสรุปผล (Conclusion)

วิธีสอนแบบแก้ปัญหานี้ สอดคล้องกับขั้นต่างๆ ของอริยสัจสี่ ตามที่ ศจ. ดร. ศาโรช บัวสี ได้อธิบายไว้

- ทุกข์ การกำหนดปัญหา
- สมุทัย การตั้งสมมติฐาน
- นิโรธ การทดลองและเก็บข้อมูล
- มรรค การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผล

ตัวอย่าง

วิธีสอนแบบแก้ปัญหาหรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ หรือวิธีการแห่งปัญญา

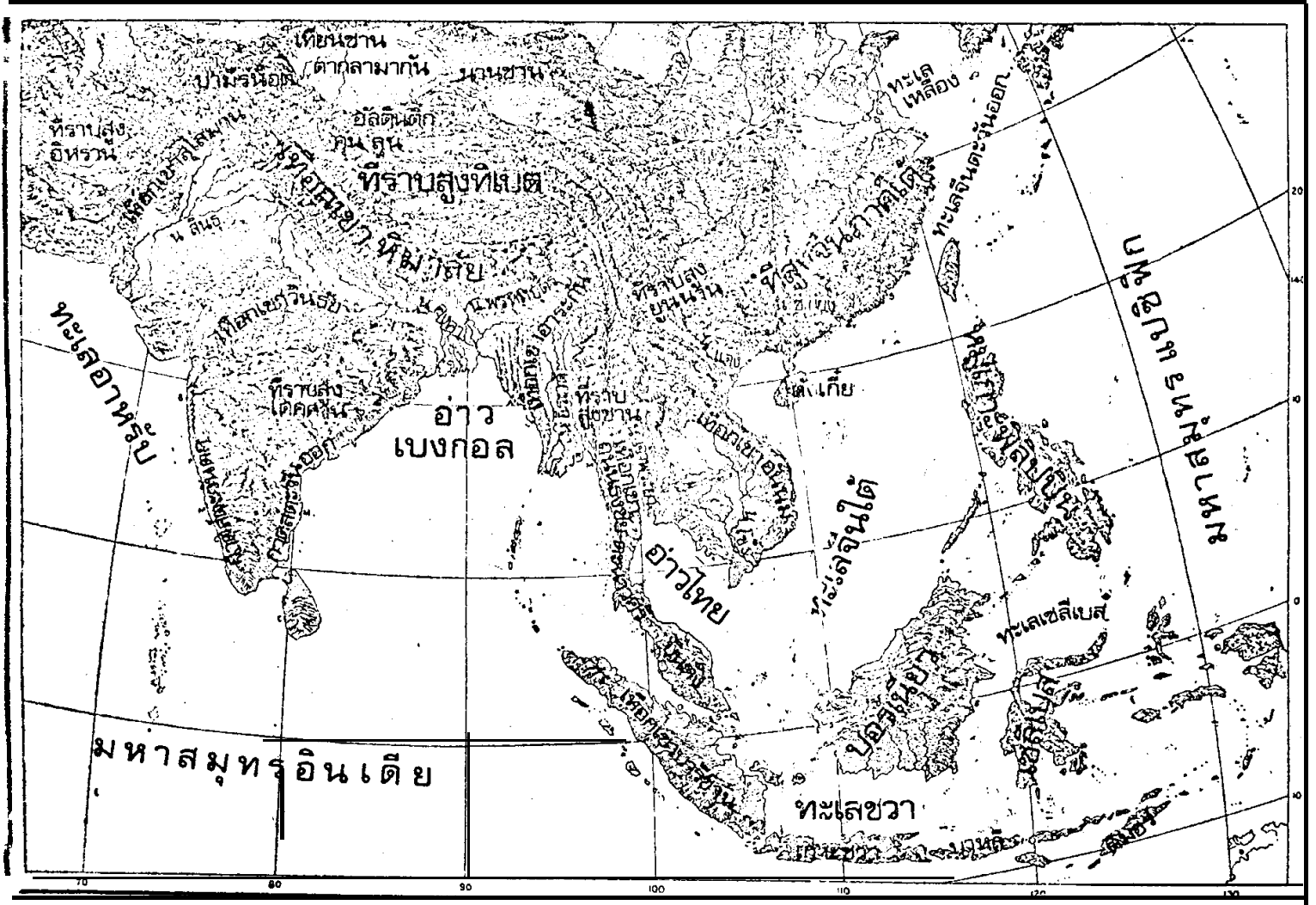
เรื่อง "ลักษณะภูมิอากาศของราชอาณาจักรไทย"

มศ. 4 2 คาบ 100 นาที

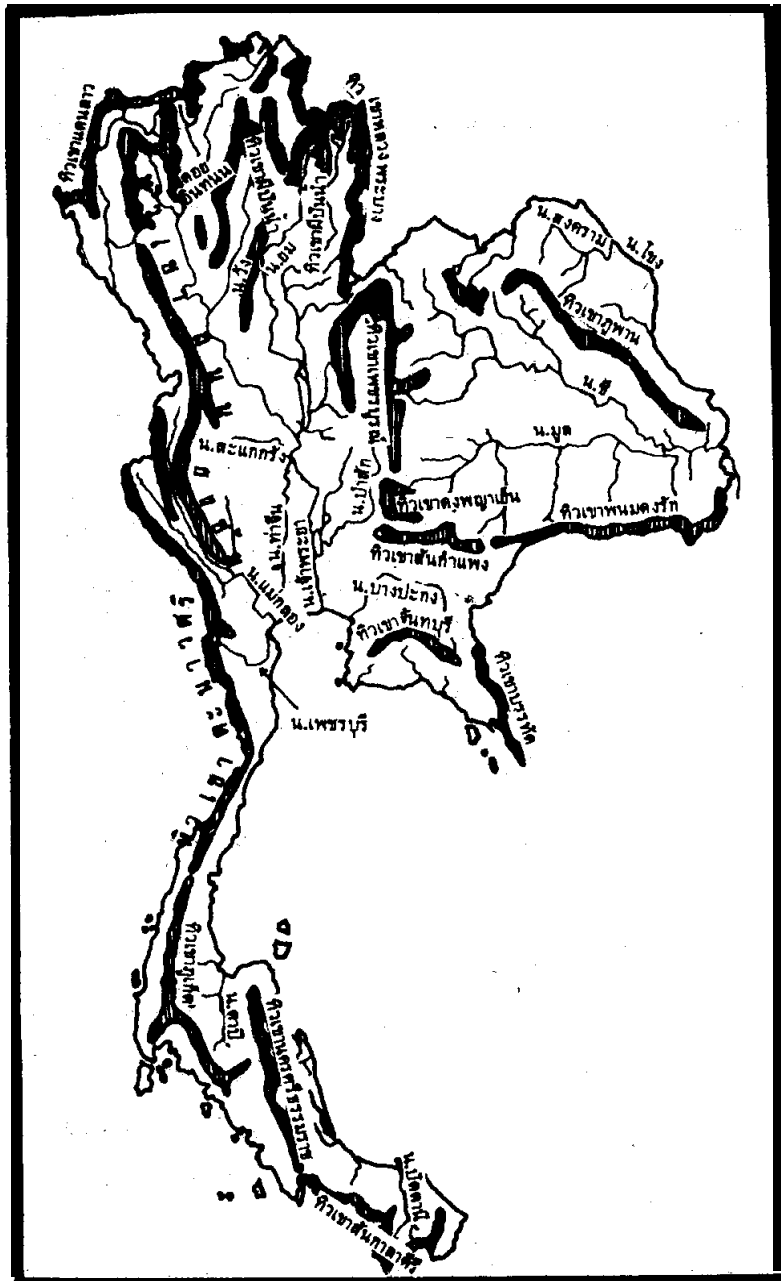
1. การกำหนดปัญหาให้ถูกต้อง

ปัญหาที่ผู้สอนร่วมกันตั้งขึ้นกับนักเรียน ต้องอยู่ในข่ายที่จะสอน ตามกำหนดเวลา 100 นาที (2 คาบ) เช่น

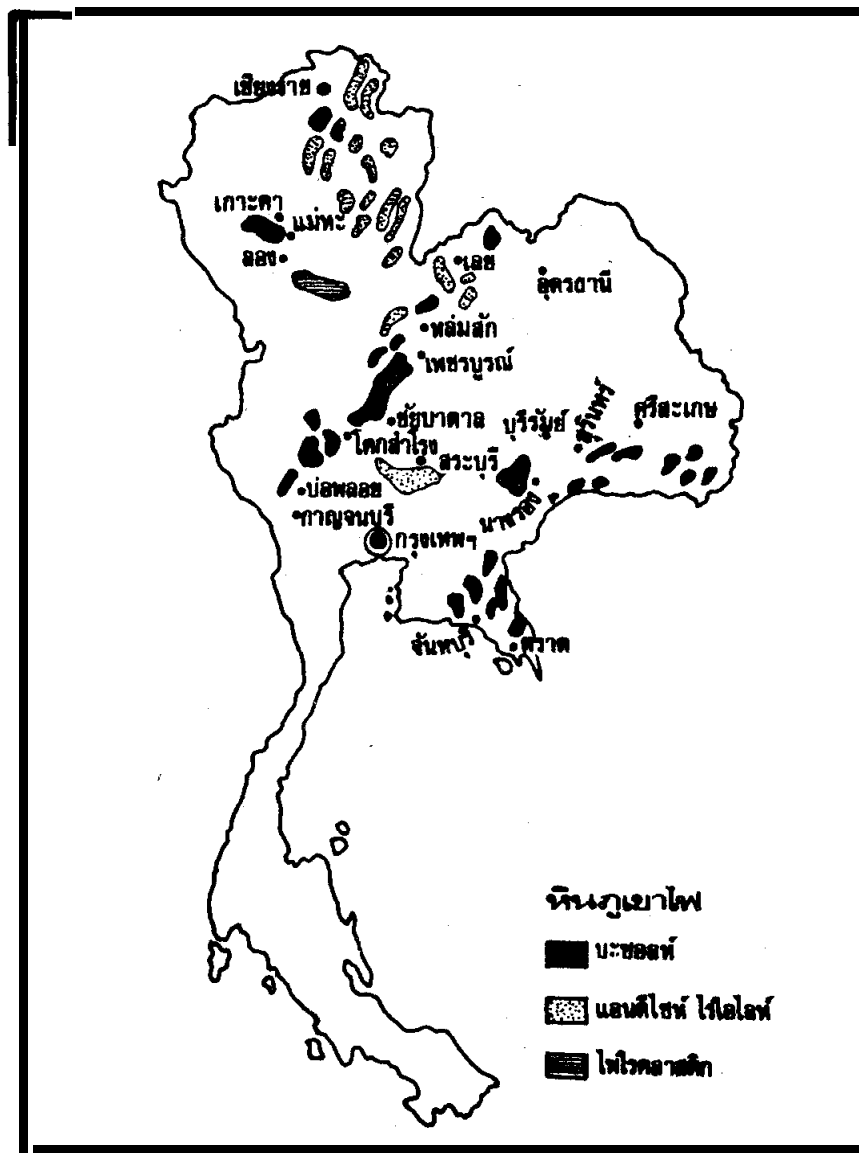
- ประเทศไทยมีลักษณะภูมิอากาศอย่างไร ?
- ทำไมจึงมีลักษณะเช่นนั้น
- การจำแนกลักษณะภูมิอากาศของประเทศไทยแบ่งออกเป็นกี่ชนิด อะไรบ้าง ?

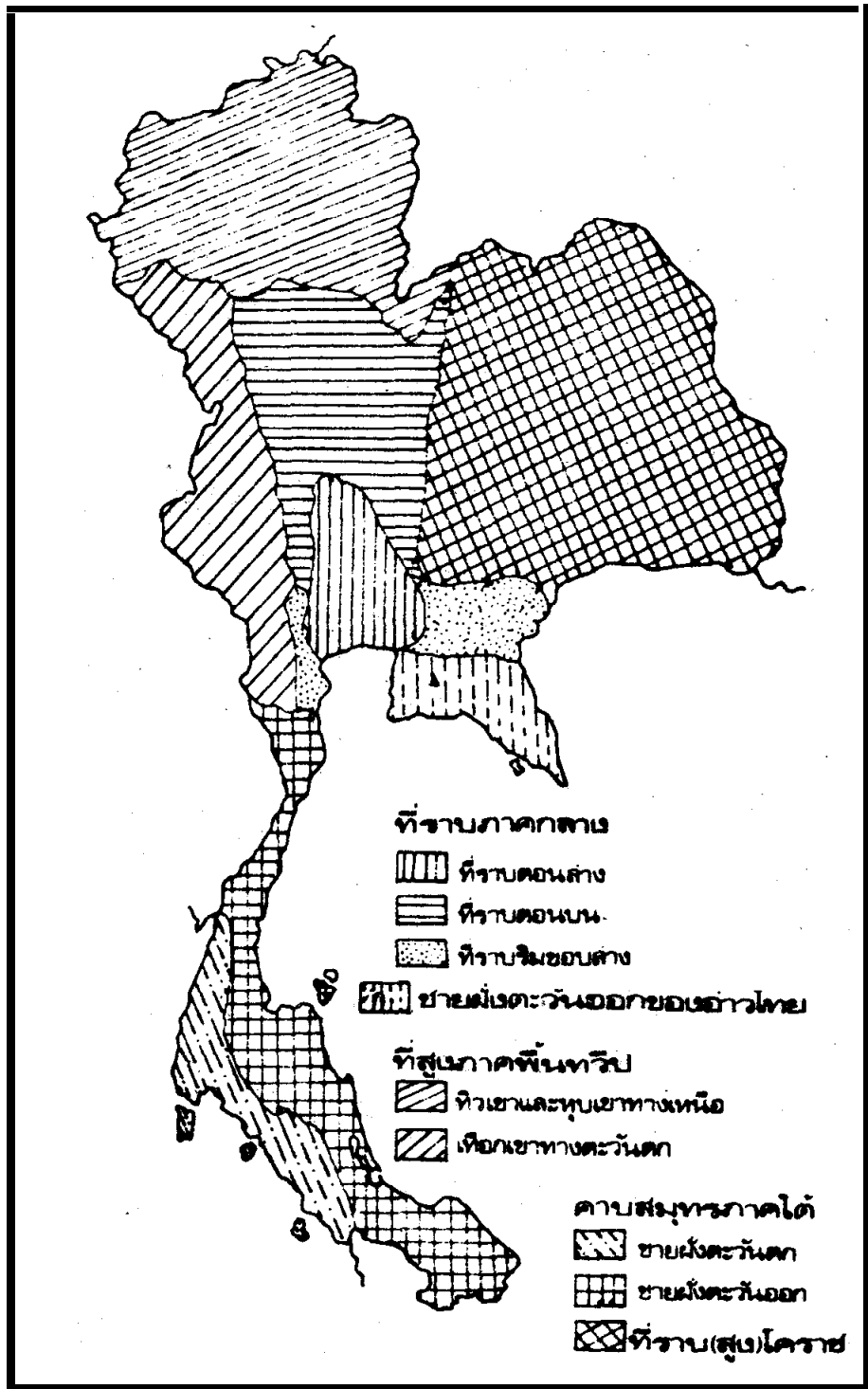
โครงสร้างและลักษณะภูมิประเทศของประเทศไทยและดินแดนใกล้เคียง

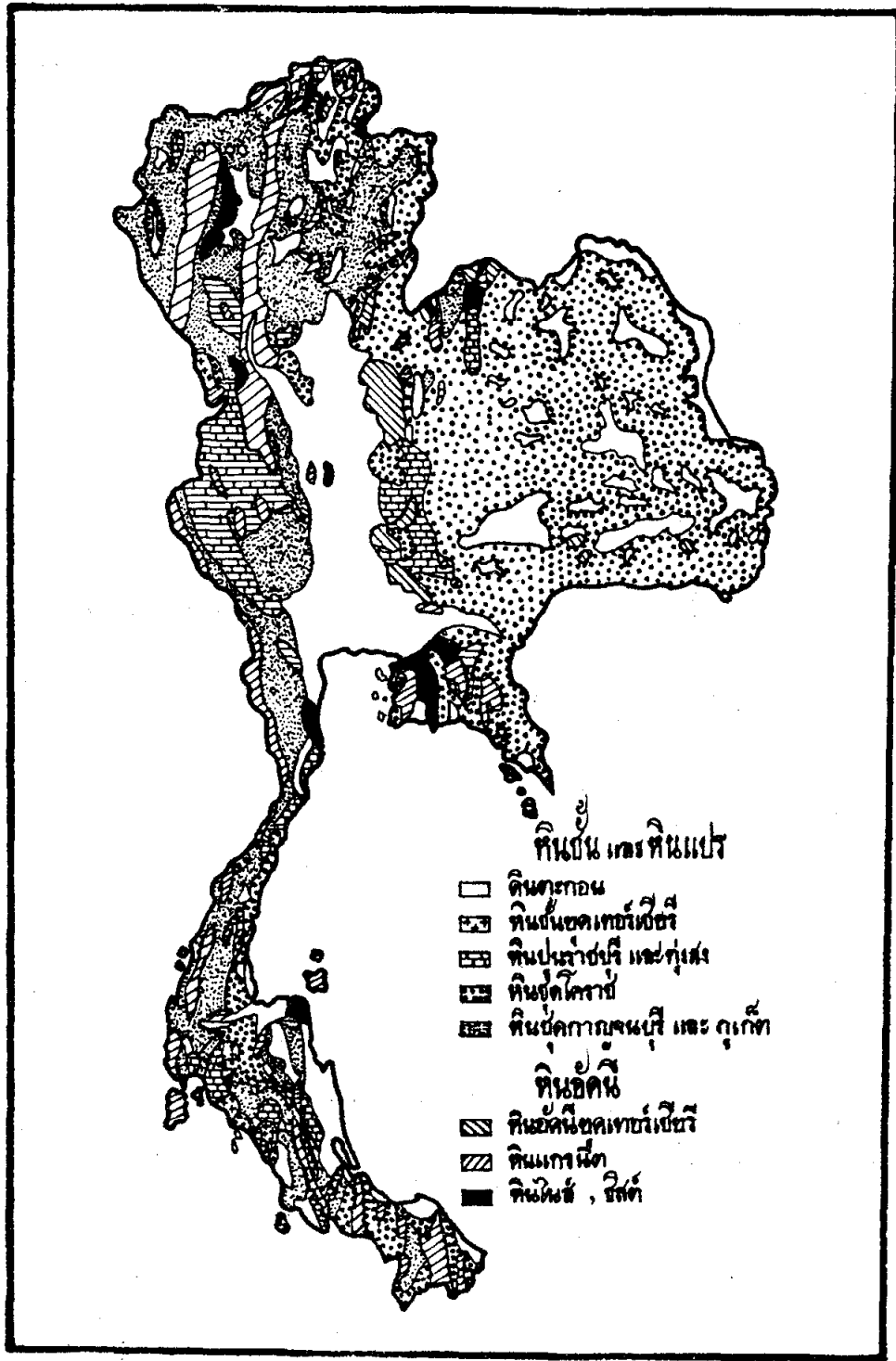

โครงสร้างและลักษณะภูมิประเทศของ ราชอาณาจักรไทย

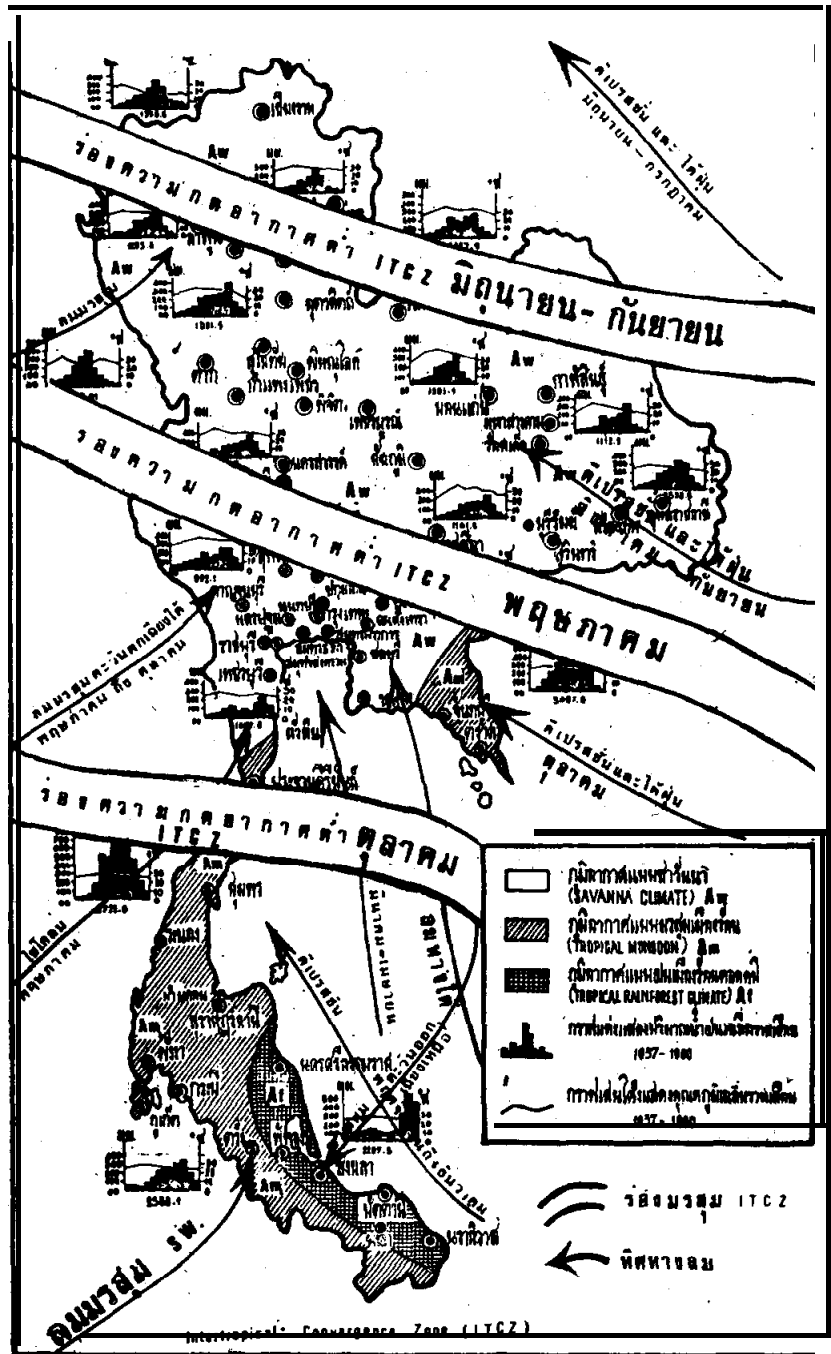
หินในราชอาณาจักรไทย

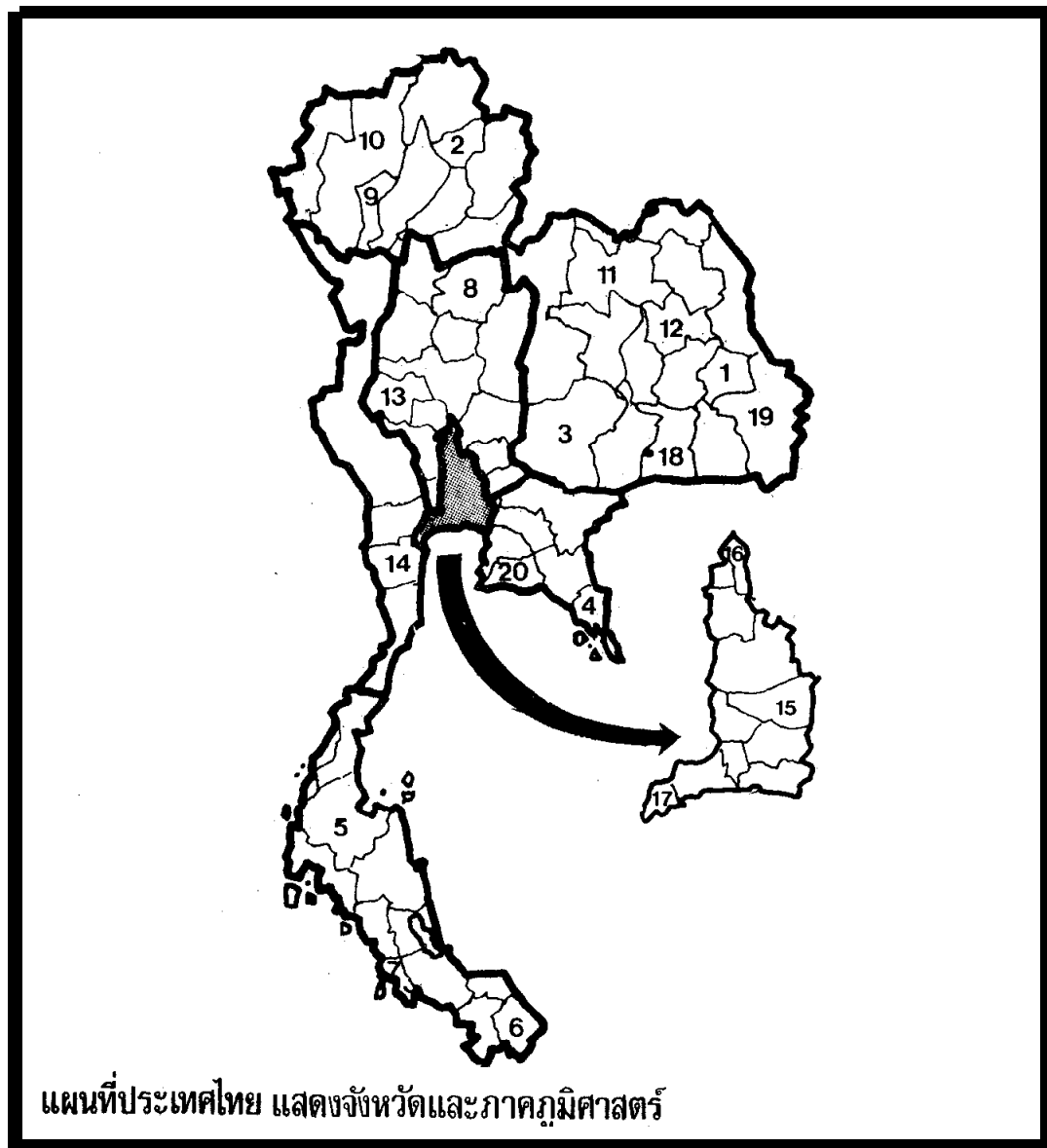

โครงสร้างของดินชนิดต่าง ๆ ในประเทศไทย

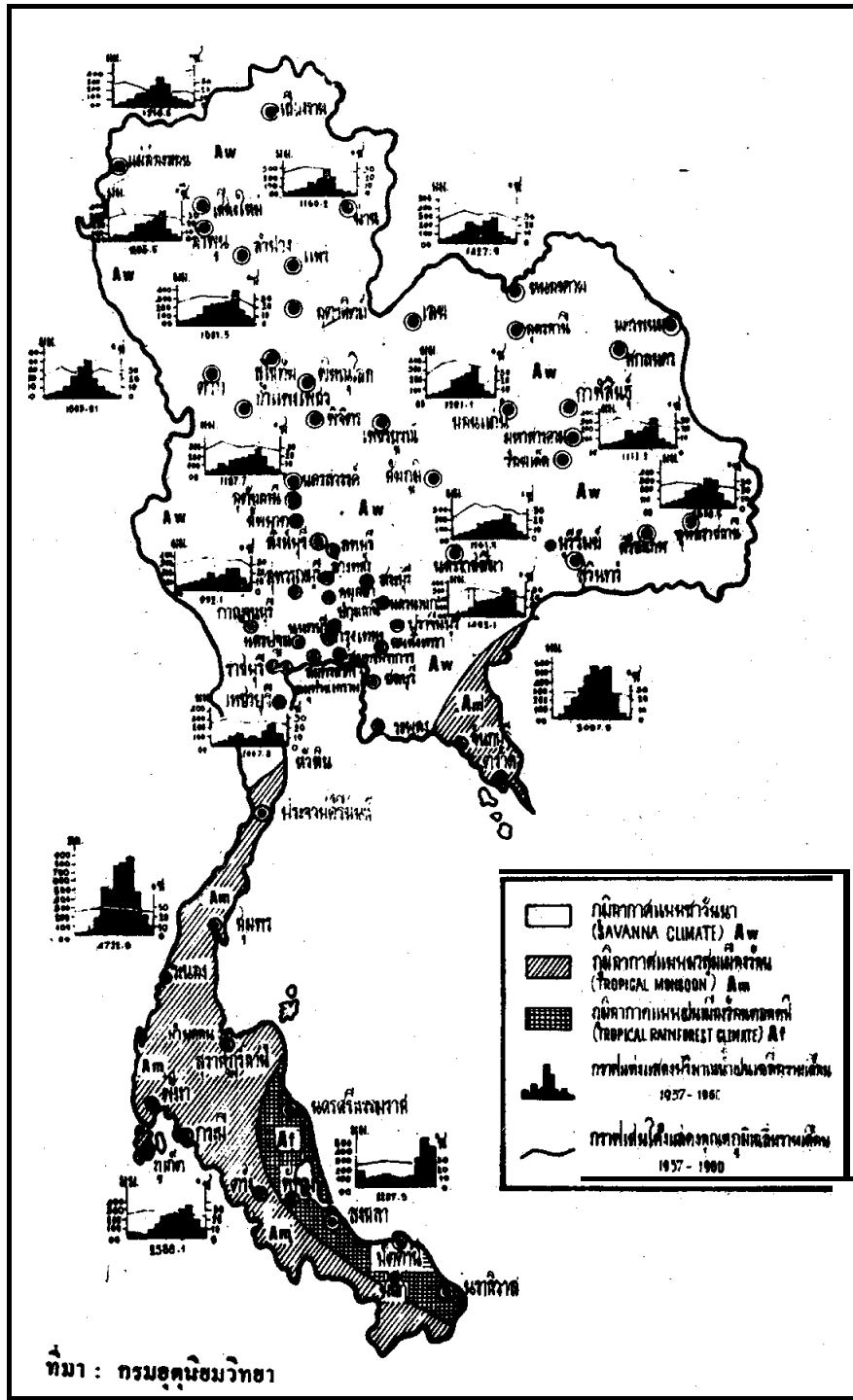
ลักษณะภูมิอากาศของประเทศไทย

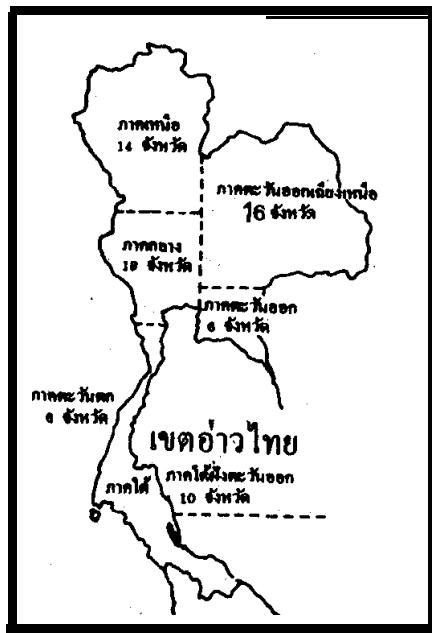
ร่องความกดอากาศต่ำ (ร่องมรสุม) ที่พัดผ่านประเทศไทยและทิศทางลมมรสุม

เฉลย ดูจากแผนที่รายชื่อจังหวัด เรื่องภูมิภาคของประเทศไทย

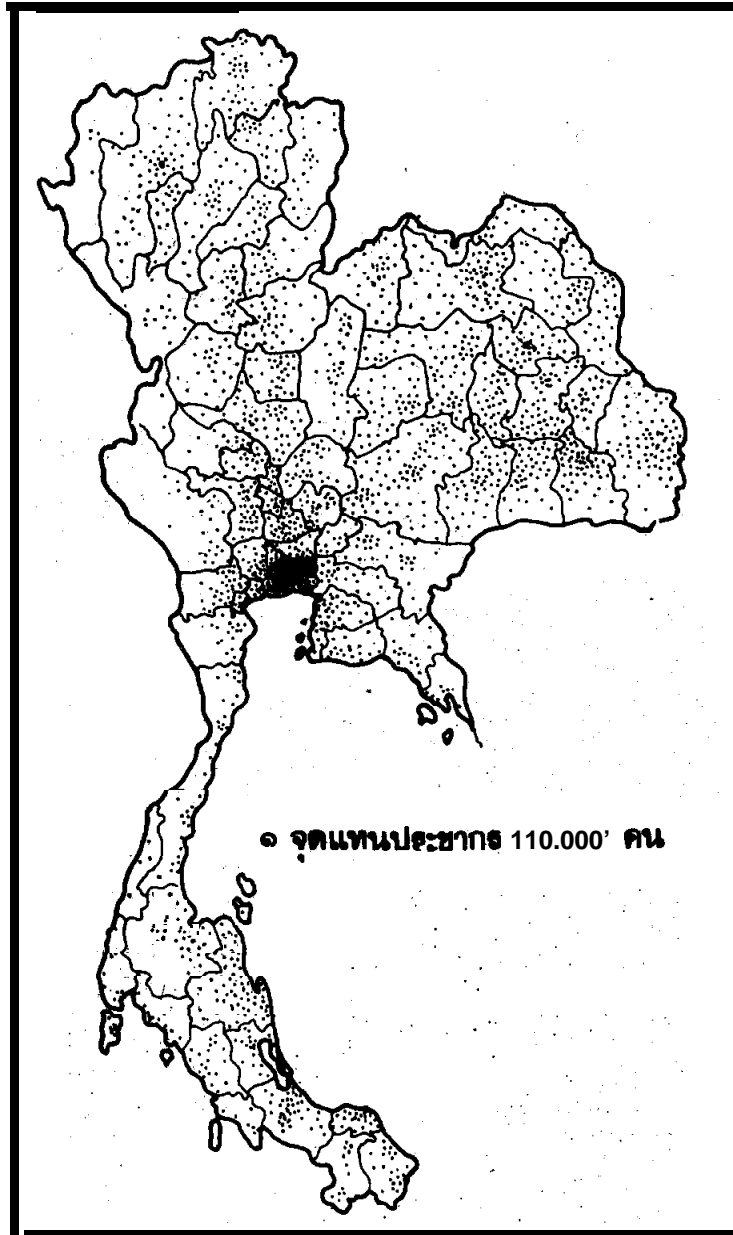
ลักษณะภูมิอากาศของประเทศไทยแบบต่าง ๆ

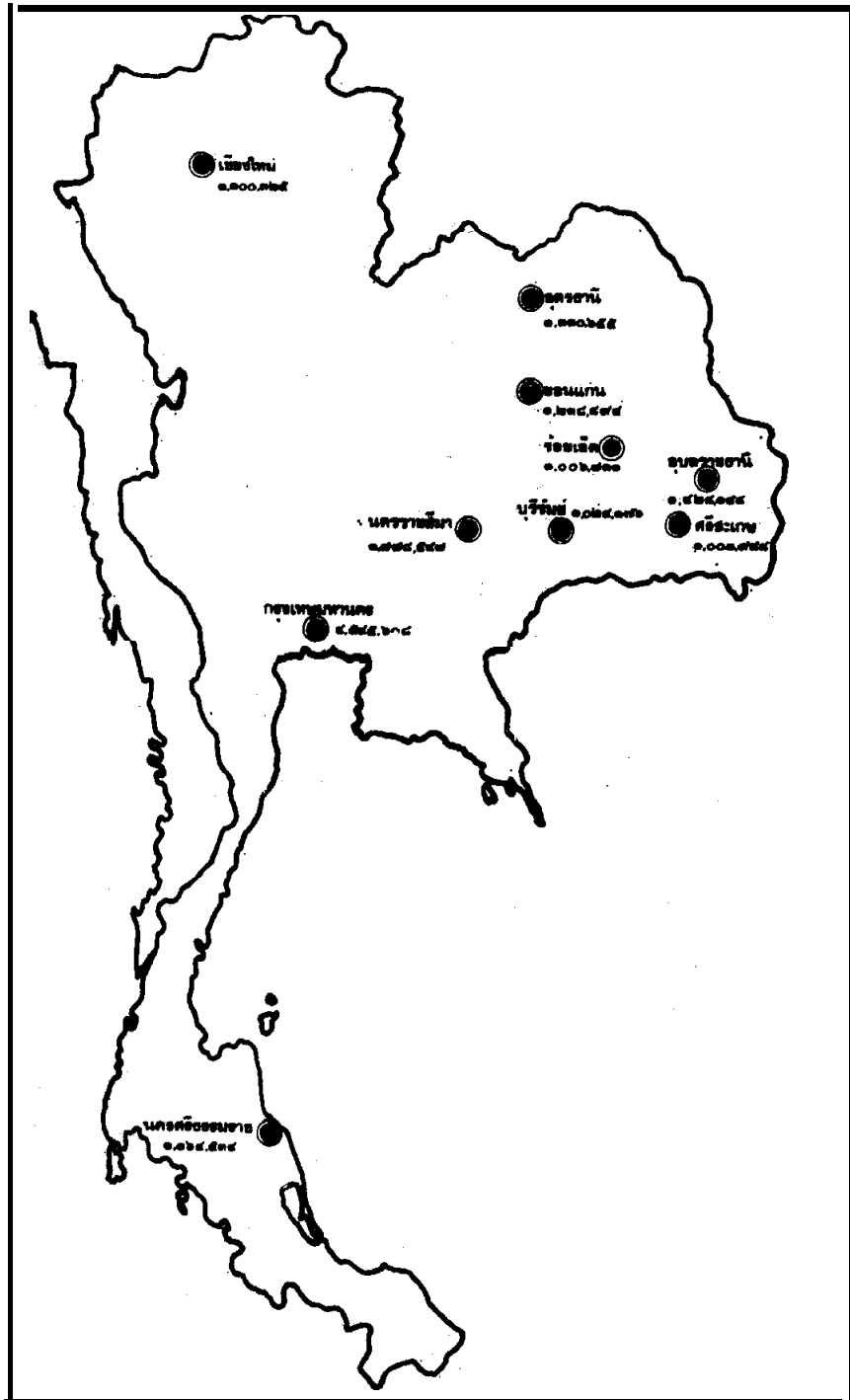
การแบ่งเขตภูมิอากาศแบบกรนอุตุนิยมวิทยา

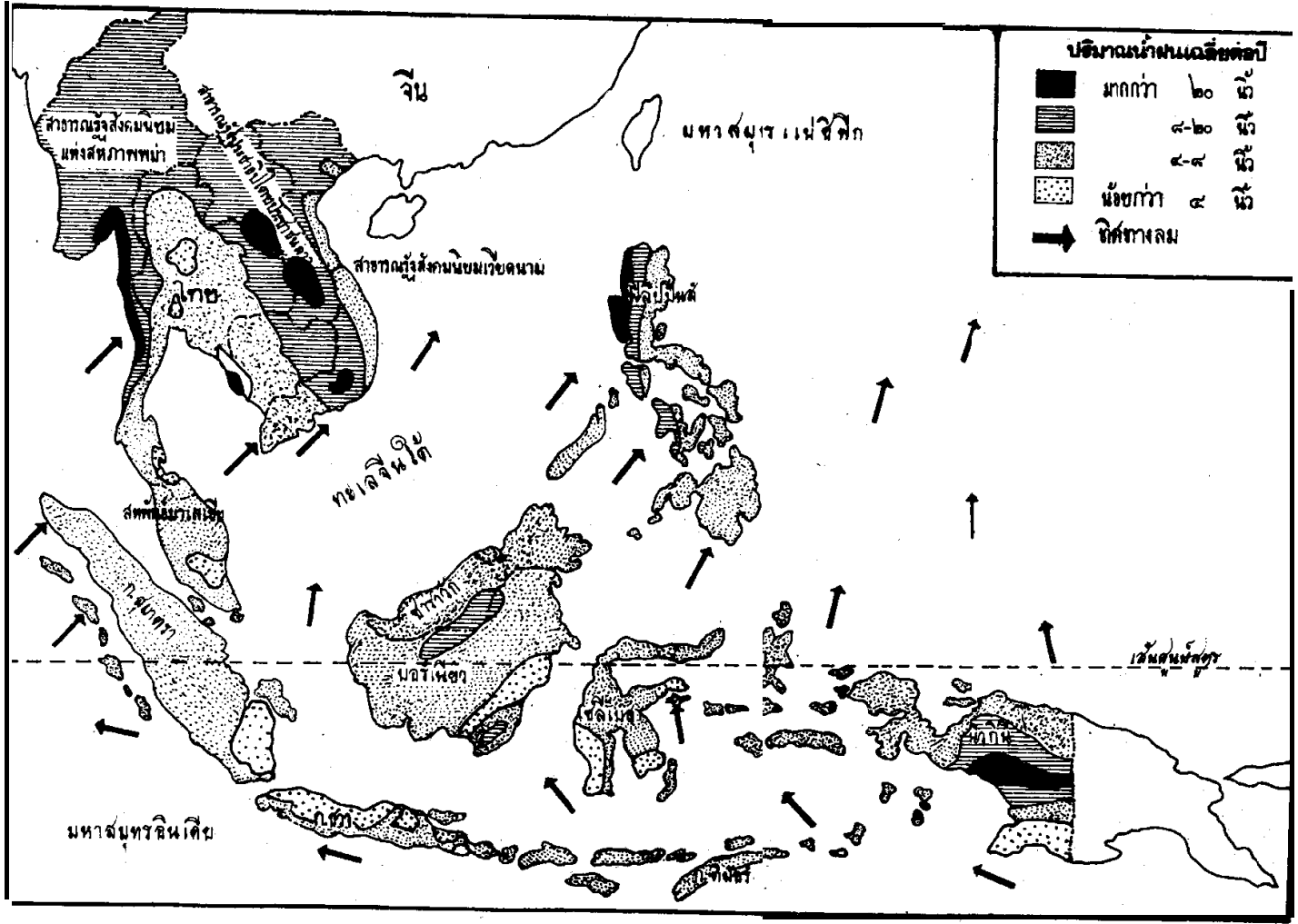
การแบ่งเขตภูมิอากาศแบบเติปเป็น

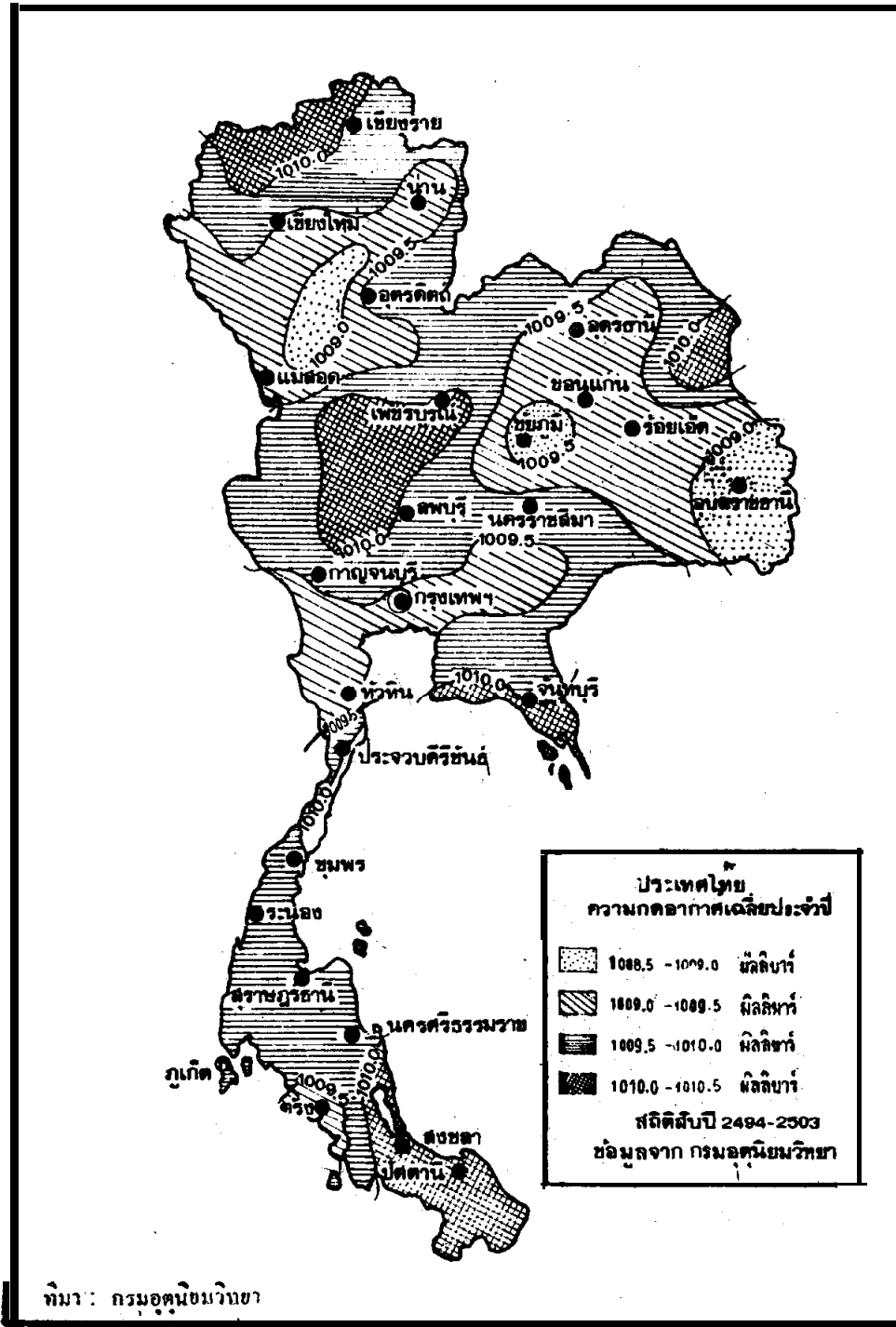
ความหนาแน่นของประชากรตามลักษณะการตั้งถิ่นฐาน
 ที่มา: หลักฐานทางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย 31 ธันวาคม 2519

จังหวัดที่มีประชากรมากกว่า ๑ ล้านคน
 ที่มา: หลักฐานทางทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย 31 ธันวาคม 2519.

ทิศทางการมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย

วามกดอากาศเฉลี่ยประจำปีของประเทศไทย